

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

**МАРКІНА Анна Валеріївна - аспірантка кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»**

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6175-9218>

УДК 343.14

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2026.1.13>

Актуальність теми статті зумовлена плюралізмом підходів учених до визначення форм використання доказів у кримінальному провадженні. Це зумовило постановку як мети статті розкриття, на основі аналізу норм КПК України і сформованої на їх основі судової практики, процесуальних форм використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Розкрито зміст висловлених у доктрині кримінального процесу теоретичних підходів до визначення форм використання доказів у кримінальному провадженні. Обґрунтовано, що різноманітність форм використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів створює необхідні передумови для здійснення їх класифікації за критерієм завдань, які досягаються за допомогою, на дві групи: процесуальні та криміналістичні.

Із урахуванням норм КПК України і релевантної судової практики детально досліджено процесуальні форми використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів: перевірку раніше отриманих і збирання нових доказів у конкретному кримінальному провадженні; обґрунтування сторонами кримінального провадження своєї правової позиції; обґрунтування процесуальних рішень, які приймаються у кримінальному провадженні; вирішення інших завдань кримінального провадження (зокрема, встановлення місцеперебування підозрюваного).

Доведено, що електронні докази використовуються для обґрунтування судових рішень

у частині встановлення обставин кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, що становлять предмет доказування, а саме: 1) події воєнних злочинів, зокрема часу, місця, способу вчинення та інших їх обставин; 2) масштабності воєнних злочинів і системності порушень прав людини; 3) винуватості осіб, причетних до вчинення воєнного злочину, розподілу ролей між ними (наявність командирів, підлеглих тощо), наявності в них умислу та обізнаності (відповідні листування, комунікації, службові дані), а також мотиву та мети вчинення воєнного злочину; 4) виду та розміру шкоди, завданої воєнним злочинцем.

Ключові слова: кримінальне провадження, докази, джерело доказів, електронні докази, цифрові докази, використання доказів, процесуальні рішення, судові рішення, обґрунтованість, воєнні злочини.

Постановка проблеми

Процесуальна діяльність суб'єктів доказування із формування доказів не вичерпує зміст кримінального процесуального доказування, оскільки останнє спрямоване не лише на збирання, перевірку та оцінку доказів, але й на їх використання. Використання будь-яких доказів, у тому числі й електронних, за своєю сутністю є етапом доказування, спрямованим на оперування цими доказами у відповідних формах – як процесуальних, так і тактичних. Відповідно, використання доказів відображає як розумову діяльність суб'єктів доказування, що полягає в логічному оперуванні ними

у свідомості цих суб'єктів, так і їх практичну діяльність, яка знаходить своє втілення у вчинюваних ними діях, пов'язаних із практичним оперуванням доказами. Із урахуванням наведеного, використання електронних доказів у кримінальному провадженні є етапом доказування, що включає розумову та практичну діяльність суб'єктів доказування, спрямовану на обґрунтування шляхом оперування цими доказами встановлених ними обставин кримінального провадження та вирішення тактичних завдань, що постають перед ними. При цьому потрібно враховувати, що використання доказів передбачає оперування не одиничними доказами, а певною їх сукупністю, наявною на конкретний момент кримінального провадження або необхідною для обґрунтування тієї чи іншої обставини кримінального провадження або вирішення певного тактичного завдання. Тому в переважній більшості випадків електронні докази підлягають використанню в сукупності з іншими зібраними в кримінальному провадженні доказами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Використання доказів здійснюється у формах, зумовлених вимогами кримінального процесуального закону та потребами вирішення тактичних завдань, що постають перед суб'єктами доказування. Учені широко звертаються до дослідження форм використання доказів, але серед них спостерігається плюралізм думок щодо цього питання.

Одна група науковців акцентує увагу на процесуальному аспекті використання доказів у кримінальному провадженні. Так, І.І. Котюк та О.І. Котюк вважають, що використання доказів здійснюється з метою обґрунтування обставин, що підлягають доказуванню та прийняття на цій основі відповідних процесуальних рішень [1, с. 55]. Більш широке коло процесуальних форм використання доказів виокремлює М.А. Погорецький, на думку якого зазначена діяльність полягає в оперуванні доказами, у встановленні на їх підставі обставин, що мають значення для кримінального про-

вадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження, в обґрунтуванні відповідних процесуальних рішень уповноваженими суб'єктами, у тому числі й для перевірки вже отриманих доказів та для отримання нових доказів тощо [2, с. 71]. Поділяючи таку позицію в контексті дослідження речових доказів, С.О. Ковальчук зазначає, що під час кримінального провадження вони підлягають використанню: 1) слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом для обґрунтування будь-яких процесуальних рішень, які постановляються в кримінальному провадженні; 2) слідчим, прокурором під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а судом – під час проведення судових дій для перевірки будь-яких наявних та отримання нових доказів; 3) сторонами кримінального провадження для обґрунтування правових позицій, що відображається у заявлених ними клопотаннях, пред'явленому цивільному позові в кримінальному провадженні, поданих під час досудового розслідування скаргах (зокрема, скаргах на ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені в цій стадії кримінального провадження, а стороною захисту – також скаргах на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора), промовах у судових дебатах, поданих сторонами кримінального провадження апеляційних і касаційних скаргах та запереченнях на них, заявах про перегляд судового рішення за нововиявленими або винятковими обставинами [3, с. 613].

Друга група вчених поєднує процесуальний і криміналістичний аспекти використання доказів у кримінальному провадженні. Зокрема, В.М. Тертишник вказує, що використання доказів включає в себе логічні операції із застосування їх як аргументів в обґрунтуванні висновків у справі (доказування-обґрунтування), застосування доказів як вихідних даних під час моделювання, висунення і перевірки версій, фактичного ознайомлення окремих учасників процесу зі змістом доказів з метою одержання додаткової доказової інформації [4, с. 316]. Із цих позицій схожим чином форми використання доказів визначає Є.П. Коць,

на думку якої вони підлягають використанню в кримінальному провадженні для: 1) перевірки версій; 2) обґрунтування процесуальних рішень та обвинувального акта; 3) моделювання слідчих ситуацій, механізму злочину, психологічного портрету та зовнішності правопорушника; 4) отримання доказів та формування комплексу доказів [5, с. 153]. Натомість, А.В. Коваленко вважає, що формами використання доказів є: процесуальні рішення; рішення про подання доказів суду й обґрунтування ними правових позицій у судовому провадженні, про подання клопотань та скарг під час досудового розслідування; тактичні рішення сторони обвинувачення та інших суб'єктів доказування [6, с. 581].

Аналізуючи наведені підходи в контексті використання електронних доказів, потрібно відзначити необхідність оперування ними для вирішення як завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК України, так і тактичних завдань, що постають перед суб'єктами доказування. Різноманітність форм використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів створює необхідні передумови для здійснення їх класифікації за критерієм завдань, які досягаються за допомогою, на дві групи: процесуальні та криміналістичні.

Метою статті є розкриття, на основі аналізу норм КПК України і сформованої на їх основі судової практики, процесуальних форм використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Виклад основного матеріалу

Перевірка раніше отриманих і збирання нових доказів у конкретному кримінальному провадженні як форма використання електронних доказів передбачає оперування ними в ході формування інших доказів. У контексті дослідження зазначеної форми використання речових доказів С.О. Ковальчук зазначає, що вона може становити як елемент процесуального порядку проведення окремих слідчих (розшукових) і судових дій (зокрема, пред'явлення

речей для впізнання, а під час судового розгляду – також слідчого експерименту), так і тактичний прийом допиту, у тому числі й одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, що полягає в пред'явленні допитуваному речових доказів [3, с. 414-416]. Повною мірою наведений висновок стосується використання електронних доказів задля перевірки раніше отриманих і збирання нових доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Як свідчать результати дослідження судової практики, у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази широко використовуються в ході пред'явлення для впізнання особи за фотознімками. Наприклад, під час досудового розслідування кримінального провадження, внесеного до ЄРДР 02.05.2022 р. за № 42022130000000109, за обвинуваченням Особа_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України, проведено пред'явлення особи для впізнання за фотознімками, відповідно до протоколу якого від 25.05.2022 р., потерпіла Особа_6 серед пред'явлених для впізнання фотографій під час слідчої (розшукової) дії вказала на фотографію, яка була зроблена в ході перегляду прокурором публікації Telegram-каналу «Інформація_4» під назвою «Інформація_5», здійсненої «радником мера» Особа_22, та містила зображення особи у військовій формі з нашивкою «Z», притаманною окупаційним військам РФ та «Л/ДНР», та з автоматичною зброєю у руках, яка представляється як «командир зведеного загону Особа_3. Потерпіла під час впізнання зазначила, що на фотографії зображений Особа_3, який 12.04.2022 р. увірвався в її будинок і вчинив насильницькі дії відносно неї. Згідно з протоколом пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 22.11.2022 р., потерпілий Особа_7 серед пред'явлених фотографій для впізнання вказав на фотографію Особа_3, що була зроблена з «СПО СК: АС «Російський паспорт» після досягнення останнім 45-річного віку 13.06.2019 р. Потерпілий під час слідчої (розшукової) дії зазначив, що ця особа називала себе Особа_3 та вчинила на-

сильницькі дії відносно потерпілої (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.11.2024 р. у справі № 185/12535/23) [7].

Поряд із пред'явленням для впізнання особи за фотознімками, електронні докази в кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів використовуються під час проведення огляду за участю свідків, потерпілих. Так, відповідно до складеного в кримінальному провадженні № 42022112320001656 від 10.05.2022 р. за обвинуваченням Особа_11 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 438 КК України, протоколу огляду відеозапису від 30.08.2022 р. за участю свідка Особа_48, на переглянутих фрагментах відеозаписів з камер спостереження на території та в приміщеннях ТОВ «Кемпер Груп» він упізнав Особа_11, у тому числі на фрагментах відеозапису, на яких останній здійснює постріли в спину двох цивільних осіб (вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 09.01.2024 р. у справі № 369/3120/23) [8]. За змістом складеного в кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР 29.12.2022 р. за № 12022220000000837, за обвинуваченням Особа_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України, протоколу огляду комп'ютерних даних від 19.05.2023 р., під час огляду комп'ютерних даних телеграм-каналів «Інформація_6» та «Чат» потерпіла Особа_7 повідомила, що на фотознімку чоловіка, розміщеному в телеграм-каналі «Чат», впізнала військового, який 27.07.2022 р. прийшов до її домоволодіння та, погрожуючи зброєю, забрав транспортний засіб (вирок Червонозаводського районного суду міста Харкова від 16.10.2024 р. у справі № 646/4862/23) [9]. Водночас, аналіз змісту наведених протоколів свідчить, що огляд у цих випадках проводився з метою ідентифікації осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів.

У межах досліджуваної форми використання електронних доказів оперування ними здійснюється також як тактичний прийом допиту. Як вказує А.І. Плосконос, для подолання добросовісної помилки до-

питуваним особам пред'являються: речові докази і документи; протоколи слідчих (розшукових) дій (оглядів, слідчих експериментів, висновки експертів); додаткові засоби фіксації (плани, схеми, малюнки, фотознімки, відеозапис) [10, с. 162]. Водночас, як свідчать результати дослідження судової практики, у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів можуть пред'являтися матеріали кримінального провадження, в основу яких покладено електронні докази. Так, під час допиту потерпілого в кримінальному провадженні № 42022110000000063 від 31.03.2022 р. за обвинуваченням Особа_10, Особа_11 та Особа_12 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 28 ч. 1 ст. 438 КК України, йому запропоновано оглянути фотознімки із зображенням в тому числі й обвинувачених, а саме копію з протоколу пред'явлення особи для впізнання. Потерпілий вказав на особу на фотознімку № 1 (відповідно до додатку до протоколу на цьому фотознімку зображено Особу_12), яку впізнав по очах. Після огляду потерпілим копії протоколу пред'явлення особи для впізнання він вказав на фотознімок № 2, на якому відповідно до додатку до протоколу, зображено Особу_10. Також після огляду потерпілим копії протоколу пред'явлення особи для впізнання він вказав на фотознімок № 1, на якому відповідно до додатку до протоколу, зображено Особу_11, котру впізнав за рисами обличчя: він бив потерпілого прикладом автомата по голові багато разів і при цьому постійно сміявся (вирок Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025 р. у справі № 370/2058/22) [11].

Обґрунтування сторонами кримінального провадження своєї правової позиції як форма використання електронних доказів передбачає оперування ними для її підтвердження. Розглядаючи обґрунтовальну діяльність як характерний та обов'язковий аспект усього кримінального процесуального доказування, В.В. Вапнярчук розуміє обґрунтування правової позиції як підтвердження її об'єктивно з'ясованими обставинами, що встановлені дослідженими та оціненими доказами [12, с. 181].

Поділяючи такий підхід, С.О. Ковальчук вказує, що використання доказів сторонами кримінального провадження для обґрунтування правових позицій знаходить свій вияв у заявлених ними клопотаннях, пред'явленому цивільному позові в кримінальному провадженні, поданих під час досудового розслідування скаргах (зокрема, скаргах на ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені в цій стадії кримінального провадження, а стороною захисту – також скаргах на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора), промовах у судових дебатах, поданих сторонами кримінального провадження апеляційних і касаційних скаргах та запереченнях на них, заявах про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами [3, с. 430-431]. Водночас, за слушним уточненням О.Г. Яновської, сторона захисту до судових дебатів, по суті, позбавлена можливості представити суду свою правову позицію [13, с. 129].

Результати дослідження судової практики свідчать, що у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази використовуються у клопотаннях сторони обвинувачення про застосування запобіжного заходу в сукупності з іншими доказами для доведення наявності обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим цих злочинів (ухвали Центрального районного суду міста Николаєва від 21.12.2022 р. у справі № 490/5890/22, від 19.10.2023 р. у справі № 490/1160/23) [14; 15].

Обґрунтування процесуальних рішень, які приймаються у кримінальному провадженні, як форма використання електронних доказів передбачає оперування ними для підтвердження встановлених слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом обставин кримінального провадження. Як зазначає Х.Р. Тайлієва, необхідність використання доказів у кримінальних процесуальних рішеннях обумовлена вимогами закону стосовно належного встановлення певних фактів і обставин, а їх використання під час прийняття процесуальних рішень у кожній зі стадій кримінального провадження має особливості обумовлені безпосередніми за-

вданнями стадії та повноваженнями відповідного суб'єкта [16, с. 90, 98].

Обґрунтованість є однією з обов'язкових, нормативно встановлених вимог до судових рішень. Її поняття ґрунтується на дефініції обґрунтованого судового рішення, закріпленому законодавцем у частині 3 статті 370 КПК України. Відповідно до зазначеної норми, обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до статті 94 цього Кодексу [17]. У доктрині кримінального процесу поняття обґрунтованості процесуальних рішень визначається більш широко. Зокрема, Н.В. Глинська та В.С. Зеленецький вказують, що обґрунтованість процесуального рішення не зводиться лише до наведення доказів: обґрунтування як процес формування якісної визначеності висновків повинно включати в себе, з одного боку, наведення посилань на докази, на основі яких правозастосовувач дійшов до певного висновку, а з іншого, – переконливих доводів [18, с. 66-67].

У кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази використовуються для обґрунтування не лише кінцевих, але й проміжних судових рішень, що постановляються як слідчим суддею, так і судом. При цьому поширення вимоги обґрунтованості на ухвали слідчих суддів науковці пояснюють тим, що лише за умови наведення у відповідній ухвалі достатніх фактичних даних (доказів), що в сукупності свідчать про наявність фактичних підстав для проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії або застосування заходу забезпечення кримінального провадження, а також переконливих аргументів, що підтверджують правильність прийнятого рішення, співмірність обраного варіанту втручання державних органів у приватне життя особи потребі, що виникла, та його адекватність правомірній меті, можна констатувати, що особі, конституційні права та свободи якої можуть бути обмежені в результаті реалізації цього рішення, забезпечено судовий захист її прав та інтересів у тому масштабі, який закладений у міжнародних стандар-

тах прав людини, зокрема, напрацьованих у практиці ЄСПЛ [19, с. 225-226].

Як свідчать результати дослідження судової практики, у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази використовуються в ухвалях слідчих суддів у сукупності з іншими доказами для встановлення наявності обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим таких злочинів. Зокрема, обираючи Особа_6, підозрюваному у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 438 КК України, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, Центральний районний суд міста Миколаєва встановив, що наявність обґрунтованої підозри підтверджується, у тому числі, такими електронними доказами: інформацією з електронних інформаційних систем (з телефону військовослужбовця 22 армійського корпусу зс рф), яка відображена в протоколі відповідної негласної слідчої (розшукової) дії та підтверджує діяльність упродовж січня-жовтня 2023 р. на Херсонському напрямку управління військ «Дніпр» та його підрозділів, зокрема: листуванням військовослужбовців артилерійських підрозділів зс рф щодо виділення озброєння, зайняття позицій гаубичними артилерійськими дивізіонами у визначеній місцевості, обговорення результатів уражень тощо; списками особового складу окремих артилерійських підрозділів, фотозображеннями військових рф, анкетними даними їх командирів, бойовими розпорядженнями, виписками з них, інформацією про типи та вид застосовуваного озброєння та боєприпасів, бойовими донесеннями про виконання бойових завдань гаубичними артилерійськими дивізіонами з районів населених пунктів Райське, Чорнянка, Підлісне, Саги, Поди, Олешки (лівобережна частина Херсонської області) тощо; відеозаписами (звітами), зробленими військовими рф, на яких зафіксовано моменти здійснення артилерійських обстрілів населених пунктів правобережної частини Херсонської області; інформацією про приїзд на позиції для перевірки підрозділів командувача 22 армійського корпусу (з серпня 2023 р. 18 загальновій-

ськової армії) Особа_6; листуванням, датованим 25.08.2023 р.; протоколами оглядів відкритих джерел інформації, розміщених в офіційному Telegram-каналі та на сайті Херсонської обласної військової адміністрації щодо наслідків обстрілів міста Херсон та Херсонського району, зокрема й за період з січня по жовтень 2023 р. (зафіксовані кількість обстрілів та постраждалих за певний проміжок часу, наслідки у вигляді пошкодження критичної інфраструктури, закладів освіти та охорони здоров'я, житлової забудови тощо); протоколами оглядів відкритих джерел рф (у порядку протоколу Берклі), у яких зафіксовано перебування командувача управління військ «Дніпр» Особа_7 у 2023 р. на території Херсонської області, а саме у штабі вказаного угруповання у селі Щасливцеве Генічеського району та неподалік Антонівського мосту в районі міста Олешки (ухвала від 16.10.2025 р. у справі № 490/8465/25) [20].

У вироках, які постановляються за результатами судового розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, електронні докази використовуються в сукупності з іншими доказами для підтвердження наявності фактів та обставин, встановлених судом.

У першу чергу, використання електронних доказів спрямоване на встановлення події воєнних злочинів, зокрема часу, місця, способу вчинення та інших їх обставин. Так, відповідно до складеного у кримінальному провадженні № 42022112320001656 від 10.05.2022 р. за обвинуваченням Особа_11 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 438 КК України, протоколу огляду носія інформації та електронного документа від 11.05.2022 р. оглянуто відеозапис з камер спостереження встановлених на території та в приміщеннях автосалону ТОВ «Кемпер Груп», на якому зафіксовано факт та обставини вбивства двох цивільних осіб військовослужбовцями збройних сил рф, а також перебування вказаних військовослужбовців на території автосалону (вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 09.01.2024 р. у справі № 369/3120/23) [8].

При цьому електронні докази можуть використовуватися для встановлення масштабності воєнних злочинів і системності порушень прав людини. Зокрема, у кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР 10.04.2024 р. за № 22024270000000056, за обвинуваченням Особа_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України, факт перебування великої кількості людей у підвальному приміщенні Ягіднянської загальноосвітньої школи в суцільній тисняві, у нелюдських умовах доводиться протоколом огляду від 20.05.2022 р. мобільного телефону марки «Samsung», що належить Особа_12, на якому наявні фотографії людей, що перебувають у підвальному приміщенні, які дуже щільно розміщені один біля одного; більшість людей знаходяться в положенні сидючи, щільність розміщення людей не дозволяє всім перебувати у положенні лежачи. Серед осіб, зображених на фотознімках, наявні особи чоловічої та жіночої статі і різних вікових груп: діти, люди середнього віку, особи похилого віку. У приміщенні, де утримуються люди, відсутні умови для нормальної життєдіяльності, у тому числі місця для прийому їжі, сну, туалету (вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025 р. у справі № 748/1793/24) [21].

У кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази широко використовуються для встановлення винуватості осіб, причетних до вчинення воєнного злочину, розподілу ролей між ними (наявність командирів, підлеглих тощо), наявності в них умислу та обізнаності (відповідні листування, комунікації, службові дані), а також мотиву та мети вчинення воєнного злочину. Так, у кримінальному провадженні за № 22024101110000319 від 10.04.2024 р. за обвинуваченням Особа_7 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України, із протоколу огляду та додатку до нього – фототаблиці та відеозапису від 09.01.2024 року вбачається, що під час огляду електронного носія інформації – карти пам'яті формату micro-sd «Aрасer R85», серійний № 2325B978442, яку свід-

ком Особа_8 долучено до протоколу його допиту, при відкритті файлу починається відтворення відеозапису, що триває 8 секунд, у верхньому правому куті вікна медіаплеєра відображається дата та час, вказана як 12.03.2022 р., у ході відтворення відеозапису час змінюється, а дата – ні, час початку 09 год. 13 хв. 05 сек., час закінчення відеозапису 09 год. 13 хв. 13 сек. Відеозапис починається з кадру, на якому видно двох чоловіків кавказької зовнішності в зеленій військовій формі, один з яких худорлявої статури, з рудою бородою, в шапці та рукавицях, на рукавах куртки наявні смуги зі сріблястої плівки, на поясі закріплено портативну радіостанцію, чоловік стоїть та не виконує ніяких дій. Інший чоловік нижчого зросту, з густою чорною бородою в шапці, на рукавах куртки також наявні смуги зі сріблястої плівки, на лівому плечі закріплено портативну радіостанцію, вказаний чоловік намагається відкрити кришку капоту автомобіля. За спинами чоловіків наявна будівля, вкрита шифером (вирок Вишгородського районного суду Київської області від 15.05.2025 р. у справі № 363/2119/24) [22].

До джерел інформації про особу, як вказує О.Ю. Довженко, можна віднести також профіль цієї особи в соціальних мережах, історію відвідування особою електронних сторінок, що відображається в браузері [23, с. 156]. Відповідно, у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази використовуються для встановлення даних про особу підозрюваного, обвинуваченого. Так, у кримінальному провадженні № 22024101110000044 від 19.01.2024 р. за обвинуваченням Особа_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України, протоколом огляду відкритих джерел (протокол Берклі), встановлено анкетні дані, фотознімки та інші установчі дані Особа_5, що підтверджують місце його проживання, країну походження, коло близьких осіб та інші дані щодо особи обвинуваченого (вирок Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025 р. у справі № 370/731/24) [24].

У кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази мо-

жуть використовуватися для встановлення виду та розміру шкоди, завданої внаслідок їх вчинення. Зокрема, у кримінальному провадженні, внесеному до ЄРДР 02.05.2022 р. за № 42022130000000109 за обвинуваченням Особа_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 438 КК України, відповідно до протоколу огляду від 14.07.2023 р., прокурором за участі потерпілої Особа_6 оглянуті Інтернет-сторінки магазинів із зображенням майна, яке 12.04.2022 р. було викрадено невстановленими військовослужбовцями рф на чолі з обвинуваченим Особа_3 за місцем її мешкання, а саме: телефон марки Samsung Galaxy A72 256 ГБ, вартістю 8414 грн.; телефон марки Xiaomi Redmi 6 3/32GB Gray Global Rom, вартістю 3450 грн.; електрочайник марки Grunhelm EKS-7518 «метал», вартістю 279 грн.; електрочайник марки VITEK BT-31100, вартістю 733 грн.; комп'ютер марки Dell OptiPlex 790 SFF вартістю 4550 грн.; монітор LG Flatron W1943SS, вартістю 700 грн.; оптичний маніпулятор «миша» Logitech B100, вартістю 265 грн.; клавіатура Logitech K120 USB UKR OEM, вартістю 369 грн. (вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.11.2024 р. у справі № 185/12535/23) [25].

Таким чином, дослідження судової практики свідчить про використання електронних доказів для обґрунтування судових рішень у частині встановлення обставин кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, що становлять предмет доказування, а саме: 1) події воєнних злочинів, зокрема часу, місця, способу вчинення та інших їх обставин; 2) масштабності воєнних злочинів і системності порушень прав людини; 3) винуватості осіб, причетних до вчинення воєнного злочину, розподілу ролей між ними (наявність командирів, підлеглих тощо), наявності в них умислу та обізнаності (відповідні листування, комунікації, службові дані), а також мотиву та мети вчинення воєнного злочину; 4) виду та розміру шкоди, завданої воєнним злочином.

Поряд із цим, у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів електронні докази можуть використовуватися для

вирішення інших завдань провадження, зокрема встановлення місцеперебування підозрюваних, обвинувачених за допомогою використання даних геолокації, супутникових знімків, відеофіксації та телекомунікаційних даних. Так, у кримінальному провадженні № 42022110000000063 від 31.03.2022 р. за обвинуваченням Особа_10, Особа_11 та Особа_12 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 28 ч. 1 ст. 438 КК України, протоколами огляду мережі Інтернет від 19.08.2022 р., 28.08.2022 р., 24.11.2022 р., 25.11.2022 р. встановлено наявність фотознімків підозрюваних, які вказують на їх перебування на території Макарівського району Київської області у період з 24.02.2022 р. по 07.03.2022 р. (вирок Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025 р. у справі № 370/2058/22) [11].

Висновки

Процесуальними формами використання електронних доказів у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів є: 1) перевірка раніше отриманих і збирання нових доказів у конкретному кримінальному провадженні; 2) обґрунтування сторонами кримінального провадження своєї правової позиції; 3) обґрунтування процесуальних рішень, які приймаються у кримінальному провадженні; 4) вирішення інших завдань кримінального провадження (зокрема, встановлення місцеперебування підозрюваного).

Література

1. Котюк І.І., Котюк О.І. Теоретико-правовий аналіз сучасного розуміння поняття «доказування». *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 50-56.
2. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63-79.
3. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2017. 618 с.

4. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. Академічне видання. Київ: Алерта, 2014. 440 с.
5. Коць Є.П. Доказування під час досудового розслідування кримінальних проваджень про створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань: монографія; за наук. ред. А.І. Кунтія. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 188 с.
6. Коваленко А.В. Використання доказів у кримінальному провадженні як складова процесу доказування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 576-582.
7. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.11.2024 р. у справі № 185/12535/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122971013>.
8. Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 09.01.2024 р. у справі № 369/3120/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116176015>.
9. Вирок Червонозаводського районного суду міста Харкова від 16.10.2024 р. у справі № 646/4862/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122340678>.
10. Плосконос А.І. Тактика допиту учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій: дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Київ, 2022. 253 с.
11. Вирок Макарівського районного суду Київської області від 23.05.2025 р. у справі № 370/2058/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127640506>.
12. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія. Харків: Юрайт, 2017. 408 с.
13. Яновська О. Правова позиція захисту в кримінальному провадженні: шляхи відстоювання у процесі доказування. *Право України*. 2014. № 10. С. 124-132.
14. Ухвала Центрального районного суду міста Николаєва від 21.12.2022 р. у справі № 490/5890/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107970074>.
15. Ухвала Центрального районного суду міста Николаєва від 19.10.2023 р. у справі № 490/1160/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/14383133>.
16. Тайлієва Х.Р. Судові рішення у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Київ, 2016. 218 с.
17. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
18. Зеленецький В.С., Глинська Н.В. Теорія та практика обґрунтування рішень у кримінальному процесі України. Харків: Страйд, 2006. 336 с.
19. Глинська Н.В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Харків, 2015. 470 с.
20. Ухвала Центрального районного суду міста Николаєва від 16.10.2025 р. у справі № 490/8465/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131426475>.
21. Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 07.07.2025 р. у справі № 748/1793/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128645335>.
22. Вирок Вишгородського районного суду Київської області від 15.05.2025 р. у справі № 363/2119/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127350687>.
23. Довженко О. Ю. Основи методики розслідування кіберзлочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Харків, 2020. 229 с.
24. Вирок Макарівського районного суду Київської області від 24.11.2025 р. у справі № 370/731/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132098033>.
25. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 11.11.2024 р. у справі № 185/12535/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122971013>.

SUMMARY

The relevance of the article's topic is due to the pluralism of approaches of scientists to determining the forms of use of evidence in criminal proceedings. This led to the formulation of the purpose of the article as the disclosure, based on the analysis of the norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine and the judicial practice formed on their basis, of the procedural forms of use of electronic evidence in criminal proceedings regarding war crimes.

The content of the theoretical approaches expressed in the doctrine of criminal procedure to determining the forms of use of evidence in criminal proceedings is disclosed. It is substantiated that the diversity of forms of use of electronic evidence in criminal proceedings regarding war crimes creates the necessary prerequisites for their classification according to the criterion of tasks achieved with the help of it into two groups: procedural and forensic.

Taking into account the norms of the Criminal Procedural Code of Ukraine and relevant judicial practice, the procedural forms of use of electronic evidence in criminal proceedings regarding war crimes are examined in detail: verification of previously obtained and collection of new evidence

in a specific criminal proceeding; justification by the parties to criminal proceedings of their legal position; justification of procedural decisions made in criminal proceedings; solving other tasks of criminal proceedings (in particular, establishing the whereabouts of the suspect).

It has been proven that electronic evidence is used to substantiate court decisions in establishing the circumstances of criminal proceedings regarding war crimes that are the subject of evidence, namely: 1) the events of war crimes, in particular the time, place, manner of commission and other circumstances; 2) the scale of war crimes and systematic human rights violations; 3) the culpability of persons involved in the commission of a war crime, the distribution of roles between them (the presence of commanders, subordinates, etc.), the presence of intent and awareness (relevant correspondence, communications, official data), as well as the motive and purpose of committing a war crime; 4) the type and amount of damage caused by a war crime.

Key words: criminal proceedings, evidence, source of evidence, electronic evidence, digital evidence, use of evidence, procedural decisions, court decisions, validity, war crimes.